

ALEKSANDRA TRACZ

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

aleksandra.tracz@student.uj.edu.pl

Ostatni walijski książę: Owain Glyndŵr i mit niezłomnego oporu

**The Last Welsh Prince: Owain Glyndŵr and
a myth of indomitable resistance**

Owain Glyndŵr is one of the most popular national heroes in modern Wales. He led the Welsh uprising of 1400–1415 and was the last Welshman to style himself as Prince of this country. The article presents two different portrayals of this figure found in contemporary sources. The author considers which of them is more likely to be accurate and explores how this hero is remembered today.

Keywords

Owain Glyndŵr, Wales, Thomas Walsingham, Iolo Goch, Henry IV

Owain Glyndŵr to jeden z najbardziej popularnych we współczesnej Walii bohaterów narodowych. Przewodził powstaniu walijskiemu lat 1400–1415 i był ostatnim Walijszym tytułującym się księciem tego kraju. Artykuł pokazuje dwa odmienne obrazy tej postaci zawarte w źródłach z epoki. Autorka, zastanawia się, który z nich jest bardziej prawdopodobny oraz w jaki sposób pamięta się o tym bohaterze współcześnie.

Słowa kluczowe

Owain Glyndŵr, Walia, Thomas Walsingham, Iolo Goch, Henryk IV

Owain Glyndŵr¹ (ur. ok. 1359, zm. ok. 1415), a właściwie Owain ap Gruffudd Fychan (zgodnie z tradycyjnym walijskim systemem nazwisk), należy do najbardziej znanych postaci czasów walijskiego średniowiecza². Był ostatnim rodowitym Walijszczykiem tytułującym się *Princeps Wallie* – Księciem Walii, oraz przywódcą powstania o charakterze narodowowyzwoleńczym, które toczyło się w tym kraju od roku 1400 przez około 15 lat. Przypisuje mu się pierwszoplanową rolę w wybuchu tej rebelii, co może stanowić nie lada gratkę dla zwolenników teorii, że wybitna jednostka jest w stanie wywrzeć ogromny wpływ na proces dziejowy. Postać ta, zakorzeniona i żyjąca nadal w walijskiej świadomości, nie doczekała się jednak żadnej polskiej monografii. Wzmiankowana jest jedynie w niektórych ogólnych opracowaniach dotyczących historii Anglii, takich jak np. *Dzieje Anglii do roku 1485* Jerzego Z. Kędzierskiego³. Natomiast w historiografii zachodniej, głównie anglosaskiej, postać ta doczekała się wielu opracowań. Wśród czołowych badaczy zajmujących się losami Glyndŵr'a wymienić należy przede wszystkim oxfordzkiego profesora Rees'a Davies'a, ale także historyka Glanmor'a Williamsa czy folklorystkę Elisę Henken. Starsze opracowania skupiają się jednak głównie na przebiegu powstania i analizie faktów, niewiele w nich spojrzenia na samo postrzeganie tej postaci przez mu współczesnych, a spojrzenia te były zgoła dwojakie. Jedno tworzące z niego nieludzko okrutną postać parającą się magią, drugie – nieskazitelnie sprawiedliwego przedstawiciela starego, zacnego rodu. Warto rozważyć, czy któryś z tych przekazów można z całą pewnością uznać za prawdziwy, oraz w jaki sposób Walijszczyki wspominają Glyndŵr'a obecnie.

Dokładna data narodzin Glyndŵr'a nie jest znana, historycy uważają, że miało to miejsce pomiędzy 1349 a 1359 rokiem⁴. Możemy próbować najdokładniej określić czas tego wydarzenia na podstawie akt sprawy sądowej, w której Owain Glyndŵr występował jako świadek dnia 3 września 1386 roku (proces ten toczył się w latach 1386 – 1389)⁵. W źródle tym napisano: „Oweyn, sire de Glendore, del age xxvij anz et pluys [...]”⁶.

Musiałby się więc narodzić najpóźniej w roku 1359. Przyszedł na świat w rodzinie o nieprzeciętnym pochodzeniu, co w kraju, który stosunkowo niedawno utracił niepodległość i swoich przywódców, miało kluczowe znaczenie dla

¹ Adam z Usk w samej tylko swojej kronice używa kilku wersji imienia, takich jak: *Oenus dominus de Glyndordee*, *Oweyn Klyndor*, *Oueno Glyndour*, czy *Owenus de Glyndor*. Zob. Adam of Usk, *The Chronicle of Adam Usk 1377–1421*, ed. C. Given-Wilson, Oxford 1997, s. 100, 134, 158, 262. Forma *Owain Glyndŵr* jest jednak najbardziej popularną współcześnie, wraz z angielską formą *Owen Glendower* spopularyzowaną przez Williama Shakespeare'a.

² O tradycyjnym walijskim systemie nazwisk. Zob. P. Morgan, *The Rise of Welsh Hereditary Surnames*, „Nomina”, 1986, vol. 10, s. 121–135.

³ J. Kędzierski, *Dzieje Anglii do roku 1485*, Wrocław 1966, s. 497–501.

⁴ A. G. Bradley, *Owen Glyndwr and the Last Struggle for Welsh Independence with a Brief Sketch of Welsh History*, Heroes of the Nations, ed. Evelyn Abbot, London 1901, s. 83

⁵ Chodzi o sprawę wytoczoną przez Richard'a Scrope'a przeciwko Robertowi Grosvenor'owi, w związku z używaniem przez obu wymienionych takiego samego herbu. Zob. *Owain Glyndŵr. A Casebook*, ed. Michael Livingston, John K. Bollard, Liverpool 2013, s. 292.

⁶ *Scrope-Grosvenor Trial Report*, ed. Michael Livingston, *Owain Glyndŵr. A Casebook*, ed. Michael Livingston, John K. Bollard, Liverpool 2013, s. 28–29. Tłumaczenie polskie fragmentu: Owain, rycerz z Glyndydrfwy, lat 27 i więcej.

pozycji społecznej⁷. Przez ojca – Gruffudd’a Fychan’a, pochodził bezpośrednio z linii władców Powys⁸, wywodzącej się od Bleddyn’a ap Cynfyn’a. Przez matkę zaś spokrewniony był z książętami Deheubarth⁹, wliczając w to Lorda Rhys’a – jednego z najważniejszych książąt średniowiecznej Walii¹⁰. Dalsze powiązania rodzinne łączyły go także z władcami Gwynedd¹¹. Thomas Walsingham podaje, że w młodości studiował prawo w londyńskim Inns of Court, a także był giermkim Henryka Bolingbroke’a zanim ten został królem Henrykiem IV¹². Ten drugi fakt, mógł zostać przez owego Anglika wyszczególniony dla podkreślenia wymiaru zdrady, której Owain dopuścił się później wobec angielskiej Korony. Z wierszy autorstwa Iolo Goch’a¹³ i Gruffudd’a Llwyd’a¹⁴ dowiadujemy się, że walczył w Szkocji, najprawdopodobniej w kampanii Ryszarda II z roku 1385¹⁵. Był właścicielem ziemi w północno-wschodniej Walii, a od jednej ze swoich posiadłości – Glyndyfrdwy – przyjął przydomek Glyndŵr¹⁶. Owain zaangażowany był w sąsiedzki konflikt z jednym z Lordów Marchii Walijskiej, Anglikiem – Sir Reginaldem Grey’em z Ruthin. Przedmiotem sporu był wyżynny obszar zwany Croeseau leżący na północno-zachodnim krańcu posiadłości Glyndyfrdwy¹⁷. Sir Reginald przyłączył to terytorium do swych ziem, pomimo, że Walijszyk rościł sobie do nich dziedziczne prawo. Próba rozwiązania sporu drogą legalną nie powiodła się, a konflikt zaostrzył się jeszcze bardziej w związku z wezwaniem Owain’a przez króla do udziału w kolejnej wyprawie szkockiej. Henryk IV powierzył dostarczenie tego rozkazu Reginaldowi Grey’owi, który jednak miał zwlekać tak długo, aż było za późno by Glyndŵr dołączył do króla. Sam Grey udał się do władcy z wiadomością, że Owain go

⁷ Walia została formalnie włączona do Królestwa Anglii w 1284 roku na mocy Statutu z Rhuddlan. Zob. J. Davies, *History of Wales*, London 1993, s. 166.

⁸ Powys było średniowiecznym walijskim królestwem, mieszczącym się we wschodniej Walii. Istniało od XII do końca XIII wieku. Więcej o historii królestwa Powys. Zob. D. Stephenson, *Medieval Powys: Kingdom, Principality and Lordships, 1132–1293*, Cardiff 2016.

⁹ Deheubarth było średniowiecznym walijskim królestwem w południowo-zachodniej Walii, istniejącym od wieku X do końca wieku XIII. Zob. A. G. Bradley, s. 1–81; J. Davies, *op. cit.*, s. 44–161.

¹⁰ R. R. Davies, *Owain Glyn Dŵr Prince of Wales*, Talybont 2011, s. 4–5.

¹¹ Gwynedd było największym i najpotężniejszym średniowiecznym walijskim królestwem, położone było w północno-zachodniej Walii. Istniało od V do końca XIII wieku. Zob. A. G. Bradley, *op. cit.*, s. 1–81; J. Davies, *op. cit.*, s. 44–161.

¹² Thomas Walsingham, *St. Albans Chronicle*, ed. John Taylor, Wendy Childs, Leslie Watkiss, Owain Glyndŵr. A Casebook, ed. Michael Livingston, John K. Bollard, Liverpool 2013, s. 158.

¹³ Iolo Goch (ok. 1325 – ok. 1400 r.) był walijskim poetą, znanym z wierszy adresowanych do moźnych patronów. Zob. D. Johnston, *IOLO GOCH (c. 1325 – c. 1400), poet.*, Dictionary of Welsh Biography, [w:] <https://biography.wales/article/s14-IOLO-GOC-1320>, (dostęp: 24.05.2025).

¹⁴ Gruffudd Llwyd (ok. 1380 – 1410) był jednym z najwybitniejszych walijskich poetów swoich czasów. Autor utworów religijnych, miłosnych i politycznych. Zob. R. Looker, *GRUFFUDD LLWYD ap DAFYDD ab EINION LLYGLIW (fl. c. 1380–1410), a poet.*, Dictionary of Welsh Biography, [w:] <https://biography.wales/article/s-GRUFFUDD-LLW-1380>, (dostęp: 24.05.2025).

¹⁵ Iolo Goch, *Iolo Goch: Poems*, ed. Dafydd Johnston, Llandysul 1993, s. 35–37; Gruffudd Llwyd, *I Owain Glyndŵr*, ed. Rhannon Ifans, Owain Glyndŵr. A Casebook, ed. Michael Livingston, John K. Bollard, Liverpool 2013, s. 12–16.

¹⁶ R. R. Davies, *Owain Glyn Dŵr Prince of Wales*, Talybont 2011, s. 5.

¹⁷ A. G. Bradley, s. 108.

lekceważy¹⁸. Narastający w siłę konflikt i pomówienia ze strony Lorda Marchii sprawiły, że wokół Owain'a zaczęli gromadzić się inni niezadowoleni z angielskiej opresji Walijszczy, szukający przywództwa. Glyndŵr ze względu na swoje pochodzenie, wykształcenie i majątek (nie mógł się on mierzyć z majątkiem jego angielskich sąsiadów, jednak jak na rodowitego Walijszczyka tamtego okresu, był człowiekiem zamożnym), a przede wszystkim prywatny zatarg, stał się idealnym kandydatem na przywódcę. Początkowo powstańcy przeprowadzili jedynie odwet na Sir Reginaldzie, najeżdżając jego ziemie. Ostatecznie jednak, według tradycji - 16 września 1400 roku w Glyndyfrdwy, obwołali Owain'a Glyndŵr'a Księciem Walii i rozpoczęli partyzancką walkę z Anglikami. Jak głosiła oficjalna narracja, była to walka o złożenie z tronu angielskiego uzurpatora Henryka i przywrócenie nań Ryszarda II (plotki w kraju głosiły, że poprzedni król nadal żyje). Jeżeli zaś Ryszard faktycznie miałby nie żyć, na tronie Anglii zasiąść miał Edmund Mortimer, 5. hrabia Marchii, czyli prawowity następca poprzedniego króla. W obu tych przypadkach Glyndŵr zachować miał natomiast tytuł Księcia Walii¹⁹.

Powstanie nie zostało szybko stłumione przede wszystkim ze względu na kłopoty skarbu państwa – Henrykowi brakowało pieniędzy na kampanię, a Parlament nie traktował sprawy walijskiej na tyle poważnie by przeznaczyć na nią dodatkowe subsydia pieniężne²⁰. Do tego doszło niezadowolenie angielskich magnatów z rządów nowego króla (zbuntował przeciw niemu się potężny ród Percy'ch z Northumberland, którzy wraz z kuzynem Edmundem Mortimerem, sprzymierzyli się z Glyndŵr'em), oraz partyzancki charakter walk. W początkowych etapach powstania bowiem, Walijscy buntownicy ukrywali się przed wojskami Henryka w górach Snowdonii, skutecznie uniemożliwiając im zmasowany atak. Skoro więc człowiek ten napsuł tyle krwi Henrykowi IV, nie dziwi, że autorzy powiązani z angielskim królem pisali o nim nieprzychylnie.

Dwie najważniejsze kroniki opisujące te wydarzenia to: *The Cronicle* Adama z Usk oraz *Chronica Monasterii S. Albanii* Thomas'a Walsingham'a. Czytając tą pierwszą, można odczuć, że autor był przeciwny samemu powstaniu, jednak przychylny narodowi walijskiemu, nad którego losem ubolewa²¹. Możliwe, że powodem takiej narracji był fakt, że Adam z Usk z pochodzenia był Walijszczykiem, lecz swoją karierę budował w Anglii. Natomiast Thomas Walsingham, Anglik, w swoim dziele przedstawił obraz absolutnie zdegenerowanego Glyndŵr'a. O pierwszych działaniach Walijszczyka w powstaniu pisał: „[...] cum rationes suas et allegaciones parupensas cerneret, primo in dominum de Grey hostilia commouit arma, uastans possessiones eius per incendia et ferro perimens plures de sua familia nimis crudeliter et inhumane”²².

¹⁸ *Historia Vitae et Regni Ricardi Secundi*, ed. George B. Stow, University of Pennsylvania 1977, s. 167–168.

¹⁹ Edmund Mortimer, *Defection to Owain*, ed. Rhidian Griffiths, Owain Glyndŵr. A Casebook, ed. Michael Livingston, John K. Bollard, Liverpool 2013, s. 70.

²⁰ J. Z. Kędzierski, *op. cit.*, s. 497–498.

²¹ Adam of Usk, *op. cit.*, s. 126.

²² Thomas Walsingham, *St. Albans Chronicle*, ed. John Taylor, Wendy Childs, Leslie Watkiss, Owain Glyndŵr. A Casebook, ed. Michael Livingston, John K. Bollard, Liverpool 2013, s. 158–159. Tłumaczenie polskie fragmentu: Kiedy zdał sobie sprawę, że jego wyjaśnienia i zapewnienia są traktowane z pogardą, przejął inicjatywę i rozpoczął

Podobne barbarzyństwo zarzuca się Owainowi i Walijszykom w tej kronice wielokrotnie. Najbardziej szokującym z nich może być opis bezczeszczenia zwłok Anglików, przez Walijskie kobiety po bitwie pod Bryn Glas (22 czerwca 1402 r.). Miały one m.in. odcinać im genitalia i wkładać je do ust poległych. Jak można przypuszczać na podstawie ogółu narracji, działo się to za przyzwoleniem Glyndŵr'a. Według kronikarza odmówił on także wydania ciał rodzinom, chyba, że za sowitym okupem²³. Walsingham daje nam więc, nie tylko opis człowieka wręcz nie-ludzko okrutnego, ale także chciwego i nieszanującego godności ludzkiej. Na tym jednak ów benedyktyn, wierzący w znaki i moce nie z tego świata, nie poprzestał. Zarzuca Owainowi władanie siłami magicznymi: „Quin pocius, ut putatur, arte magica regem pene perdidit cum exercitu quem ducebat [...]”²⁴.

Później wspomina jeszcze, że wśród wielu panuje pogląd, jakoby tymi ciemnymi praktykami mieli się posługiwać, wspierający Walijszyków, bracia franciszkanie. Jednak on sam stanowczo odrzuca ten pogląd, twierdząc, że ludzie tak świętej profesji nie mogliby porozumieć się z demonami. W *Chronica Monasterii S. Albani* Glyndŵr jest więc antybohaterem, człowiekiem bezbożnym (bo parającym się magią), przywódcą narodu dzikiego i okrutnego. Jak słusznie zauważa Alicia Marchant, postać Glyndŵr'a służy Walsinghamowi za personifikację rebelii²⁵. Autor pisał bowiem swoje dzieło w St. Albans w hrabstwie Hertfordshire, oddalonym od miejsca wydarzeń o setki kilometrów. Nie wiedział więc wiele o Owain'ie, a wszelkie wiadomości z Walii (złe z perspektywy Anglika), na których musiał się opierać, utożsamiał z przywódcą powstania.

W niektórych innych źródłach również pisano o nim nieprzychylnie, choć może w odrobinę mniej bezpośredni sposób. W *Historia Vitae et Regni Ricardi Secundi* napisano: „De execrabili scilicet insurreccione Walens, qui quendam armigerum, nomine Owyn Glendor, in suum principem, et capitaneum eorum contra pacem erexerunt”²⁶ oraz „In fine huius anni rex, tercio in Walliam properare disponens, propter sepe dictum et maledictum Owynum Glyndor, qui inmania mala ibidem fecerat de die in diem [...]”²⁷.

Jest to kolejna kronika pisana w Anglii, najprawdopodobniej w klasztorze w Evesham w Worcestershire, a więc już znacznie bliżej walijskiej granicy²⁸. Może to (choć nie musi) oznaczać, że autor miał pewniejsze wiadomości z terenów, na których toczyło się powstanie. Pomimo iż, autor nie wspomina o konkretnych

działania zbrojne przeciwko lordowi Greyowi, pustosząc jego posiadłości ogniem i zabijając wielu członków jego rodziny w walce, wykazując się przy tym wielkim okrucieństwem i brutalnością.

²³ Thomas Walsingham, *op. cit.*, s. 160–161.

²⁴ *Ibidem*, s. 160–161. Tłumaczenie polskie fragmentu: W istocie niemal zniszczył króla, prowadząc przeciw niemu armię za pomocą magii.

²⁵ A. Marchant, 'In Loco Amoenissimo': Fifteenth-Century St Albans and the Role of Place in Thomas Walsingham's Description of Wales, „An Interdisciplinary E-Journal”, 2008, s. 9.

²⁶ *Historia Vitae et Regni Ricardi Secundi...*, s. 167. Tłumaczenie polskie fragmentu: O tej mianowicie przekłętą walijskiej insurekcji, w której pewnego giermka, imieniem Owain Glyndŵr, obwołali swoim księciem i do-wódcą przeciwko pokojowi.

²⁷ *Ibidem*, s. 171. Tłumaczenie polskie fragmentu: Pod koniec tego roku król, przygotował się do trzeciej wyprawy do Walii z powodu wspomnianego i przekłętogo Owaina Glyndŵra, który dzień po dniu dopuszczał się tam ogromnych okrucieństw.

²⁸ *Ibidem*, s. 1–2.

działaniach Owain'a które miałyby być tymi *okrucieństwami*, pisał o nim w jednoznacznie negatywny sposób. Określenie Glyndŵr'a *giermkiem*, sugeruje pogardę autora wobec postaci, jako że nawet Thomas Walsingham uznawał w swojej kronice jego szlachectwo i wykształcenie²⁹. Kronikarz jednoznacznie określa działania Walijszyków jako działania *przeciwko pokojowi*, a Owain'a jako ich przywódcę. Dla autora nie jest więc nikim więcej niż burzycielem porządku.

Zupełnie odmienne spojrzenie mają natomiast walijscy bardowie, z których niektórzy, tak jak Iolo Goch, znali Owain'a osobiście. Byli oni w średniowiecznej Walii bardzo popularni i opiewali chwalebne czyny bohaterów swoich czasów. O Owain'ie zaczęli pisać jeszcze przed tym jak stał się powszechnie znany dzięki powstaniu, chwając jego pochodzenie i waleczność³⁰. W wierszu poświęconym genealogii Glyndŵr'a, która jak już wspomniano, była ważna w życiu Walijszyków – pozbawionych niepodległości, lecz wciąż pamiętających o swojej świetności – Iolo Goch napisał:

„Owain Gruffudd, Nudd in yw,
Fab Gruffudd, llafnrudd yw'r llall,
Gryffgorf gymen ddigrifgall”³¹
oraz
„Garw wrth arw, gŵr wrth eraill,
Ufudd a llonydd i'r llaill,
Llonydd wrth wan, rhan ei raid,
Aflonydd i fileiniaid”³².

Autor przedstawia więc obraz człowieka zupełnie różnego od tego ukazanego w dziele Thomas'a Walsingham'a. W opisie Goch'a jest to osoba przede wszystkim sprawiedliwa, mogąca być surową, jednak w żadnym wypadku nie okrutną, co tak wyraźnie zaznaczał angielski kronikarz. Wzmianka o łagodności i pokorze wykluczałaby zarzuty bezczeszczenia zwłok i nieludzkiego traktowania rodzin poległych. Mądrość i inteligencja z pierwszego fragmentu zaś, może stanowić przeciwwagę dla informacji o stosowaniu przez Owain'a magii, dzięki której zwyciężał Henryka IV – Glyndŵr był po prostu człowiekiem sprytnym. Ponadto konszachty z demonami nie wchodziłyby w tych czasach w grę w przypadku osoby obdarzonej mądrością, która jak głosi Pismo Święte pochodzi od Boga. W wierszu o znaczącym

²⁹ T. Walsingham, *op. cit.*, s. 158.

³⁰ Wiersze takie jak: *I Owain Glyndŵr i Mael Ni Wn i Mwy Gruffudd'a Llwyd'a* oraz *Moliant Owain Glyndŵr* Iolo Goch'a. Zob. G. Llwyd, *I Owain Glyndŵr*, ed. Rhiannon Ifans, Owain Glyndŵr. A Casebook, ed. Michael Livingston, John K. Ballard, Liverpool 2013, s. 12–16.; Gruffudd Llwyd, *Mael Ni Wn i Mwy*, ed. Rhiannon Ifans, Owain Glyndŵr. A Casebook, ed. Michael Livingston, John K. Ballard, Liverpool 2013, s. 20–22.; Iolo Goch, *Iolo Goch: Poems*, ed. Dafydd Johnston, Llandysul 1993, s. 35–37.

³¹ I. Goch, *Achau Owain Glyndŵr*, Iolo Goch: Poems, ed. Dafydd Johnston, Llandysul 1993, s. 31. Tłumaczenie polskie fragmentu: Owain Gruffudd, jest dla nas niczym Nudd, Syn Gruffudd'a, ten drugi o ostrzu czerwonym, silnego ciała, mądry i bystry; Nudd – postać z mitologii walijskiej, symbolizująca wojowniczość mądrość i siłę. Zob. *Dictionary of Celtic Mythology*, ed. James MacKillop, Oxford University Press 2004, s. 280.

³² *Ibidem*, s. 33. Tłumaczenie polskie fragmentu: Surowy dla surowych, mężny wobec innych, pokorny i łagodny dla reszty, łagodny dla słabych, dzieli się ich cierpieniem, szorstki dla gburów.

tytule, który w tłumaczeniu angielskim brzmi *Praise of Owain Glyndŵr*, Goch opisując dzieciństwo bohatera, również podaje kilka informacji, które świadczą na jego korzyść:

„Ni ddug degan o'i anfodd
Gan fab ond a gâi o'i fodd;
Ni pheris drwy gis neu gur
Iddo â'i ddwylo ddolur;
Ni chamodd fys na chymwyll
Cymain' â bw, cymen bwyll”³³.

Już jako dziecko więc, miał wykazywać cechy zaprzeczające oskarżeniom Walsingham'a. Od młodości stronił od przemocy, brak w nim też było zawiści. Okazywana przez niego roztropność zaprzeczalaby sugerowanej przez Anglika porywczosci w prowadzeniu działań powstańczych³⁴. Podobny pogląd o jego zamiłowaniu do porządku panuje w kolejnym wierszu o wymownym tytule *Mael Ni Wn i Mwy* (*Nie Znam Większego Bohatera*) autorstwa Gruffudd'a Llwyd'a:

„[...] anneddf a cham ni oddef
ymysg ieirll ydd ymwaig ef.”³⁵

Który z tych obrazów był więc prawdziwym? Realizm nakazuje z wszelką pewnością odrzucić tezę Walsingham'a o Owain'ie czarnoksiężniku. Za to główna różnica pomiędzy tymi przedstawieniami, czyli Glyndŵr okrutnik kontra Glyndŵr sprawiedliwy jest najprawdopodobniej skutkiem wyznawanych przez autrów poglądów i ich przynależności. Biorąc pod uwagę, że nie wszystkie angielskie kroniki potraktowały tą postać tak surowo, można się pokusić o stwierdzenie, że Walsingham, na tle innych angielskich kronikarzy, wyróżniał się wyjątkową antypatią wobec Owain'a i Walijszyków (gdyż nawet *Historia Vitae et Regni Ricardi Secundi* nie jest wobec nich aż tak ostra). Możliwym, choć nieweryfikowalnym, jest też, że w okolice Londynu (gdzie Walsingham pisał swoją kronikę) docierały już w ten sposób zniekształcone wieści o wydarzeniach na zachodzie królestwa, na których Anglik ten musiał się opierać. W takim przypadku nie można by było zarzucić mu osobistej wrogości wobec Walijszyków, ponieważ spisał co usłyszał. Z drugiej zaś strony przekaz bardów również może być zaburzony poprzez patronat jaki roztaczał nad nimi Glyndŵr. Sam Iolo Goch w jednym ze swoich wierszy pisze o tym, że dwór Owain'a w Sycharth był miejscem, do którego zjeżdżali się poeci³⁶.

³³ I. Goch, *Moliant Owain Glyndŵr*, Iolo Goch: Poems, ed. Dafydd Johnston, Llandysul 1993, s. 37. Tłumaczenie polskie fragmentu: Nigdy nie zabrał zabawki chłopcu wbrew jego woli, brał tylko to, co otrzymał dobrowolnie; nigdy nie sprawił mu bólu ani ciosem, ani uderzeniem dłonią; nigdy nie zgwałcił nawet palca ani nie powiedział choćby „buu” – mądra rozważa.

³⁴ T. Walsingham, *op. cit.*, str. 158–159.

³⁵ G. Llwyd, *Mael Ni Wn i Mwy*, ed. Rhianon Ifans, Owain Glyndŵr. A Casebook, ed. Michael Livingston, John K. Bollard, Liverpool 2013, s. 22. Tłumaczenie polskie fragmentu: Nie będzie tolerował bezprawia ani krzywdy, zaliczy siebie w poczet hrabiów.

³⁶ Iolo Goch, *Llys Owain Glyndŵr*, Iolo Goch: Poems, ed. Dafydd Johnston, Llandysul 1993, s. 39.

Gruffydd Aled Williams wskazuje także na obecność całego kręgu poetyckiego skupionego wokół tej postaci, do którego oprócz wielokrotnie wymienianych już Goch'a i Llwyd'a należał także m.in. uczeń tego drugiego, Rhys Goch Eryri – również opiewający w swych utworach Glyndŵr'a³⁷.

Współcześnie bohater ten pamiętany jest jednak bardzo pozytywnie. Pomimo tego, że William Shakespear w swoim dramacie *Henryk IV, część 1*, który przyczynił się do popularności Glyndŵr'a na świecie, powielił podejrzenia o to, że był czarownikiem, stawia go już w lepszym świetle niż Walsingham³⁸. Obecny pozytywny obraz postaci zawdzięczamy jednak wiekowi XIX i rozwojowi walijskiego nacjonalizmu. W początkach XIX stulecia obserwujemy, zgodnie z założeniami myśli romantycznej, powrót do średniowiecznych, lokalnych bohaterów, zwłaszcza tych o charakterze mesjanistycznym. Glyndŵr zaczął wtedy stawać się symbolem walijskiej tożsamości narodowej, jako ten, który mimo walki z potężniejszym oprawcą, nigdy się nie poddał. Nie był jednak na początku XIX wieku tak popularny jak jest obecnie. Jego buntowniczość i jawne wystąpienie przeciw królowi zdawały się być zbyt niebezpieczne dla pierwszych nacjonalistów³⁹. Thomas Gwynn Jones w swojej książce *Welsh Folklore and Folk – Custom* sugeruje, że na początku XIX stulecia większą popularnością cieszył się inny Walijski bohater – Owain Lawgoch, ponieważ był postacią mniej kontrowersyjną od Glyndŵr'a⁴⁰. Z biegiem stulecia zaczęły się jednak pojawiać artykuły opisujące żywot Owain'a w aż nadto pochlebny sposób, jak ten opublikowany w czasopiśmie *The Cambo-Briton*, podpisany przez Merviniusa, który pisał np., że przed rozpoczęciem powstania Owain prawdopodobnie nie miał większych marzeń niż czynienie swych dzierżawców szczęśliwymi⁴¹. Apogeum patriotyzmu nastąpiło w latach pięćdziesiątych XIX wieku w związku z tzw. *treachery of the Blue Books* – angielską publikacją przedstawiającą raport stanu edukacji w Walii, zawierającą pogardliwe uwagi na temat walijskiego języka, kultury i moralności⁴². To właśnie wtedy zaczęto mówić głośnie o patriotycznej dumie, dowodzie walijskiej waleczności i umiłowaniu wolności jakim było życie Glyndŵr'a. Ta stopniowa rehabilitacja postaci, przejście od zachowawczych wzmianek na początku XIX wieku do pełnych pochwał prac pod koniec tego stulecia, stanowi dla Walijszczyków symbol zrzucania angielskiego jarzma. Pomimo tego, że obecnie literatura przedstawia Owain'a bardziej obiektywnie, niż zrobił to Mervinius, wyraźnie widać, że wśród autorów wygrał pogląd walijskich bardów.

³⁷ G. A. Williams, *The Medieval Welsh Poetry Associated with Owain Glyndŵr*, *British Academy Review*, vol. 17, London 2011, s. 18–21.

³⁸ W. Shakespeare, *Król Henryk IV. Część I*, ed. Leon Ulrich, *Dzieła dramatyczne Williama Shakespeare (Szekspira) w dwunastu tomach.*, vol. I, ed. Leon Ulrich, Kraków 1895.

³⁹ E. R. Henken, *Three Forms of a Hero: Arthur, Owain Lawgoch, and Owain Glyndŵr*, *Proceedings of the Harvard Celtic Colloquium*, vol. XV, ed. Kathryn Chadbourne, Laurance J. Maney, Donna Wong, Andover 1995, s. 22–31.

⁴⁰ T. G. Jones, *Welsh Folklore and Folk-Custom*, London 1930, s. 87–96.

⁴¹ Mervinius, *Biography: Owain Glyndŵr*, „*The Cambo-Briton*”, London 1821, vol. 3, no. 23, s. 17–27.

⁴² H. Pryce, *Culture, Identity, and the Medieval Revival in Victorian Wales*, *Proceedings of the Harvard Celtic Colloquium*, vol. XXXI, ed. Deborah Furchtgott, Matthew Holmberg, A. Joseph McMullen, Natasha Sumner, Cambridge, Massachusetts 2011, s. 4.

W ciągu ostatnich dwóch wieków najpopularniejszym przekąźnikiem pamięci o tym bohaterze były tak zwane *legends jaskiniowe*, które powstały ze względu na to, że ostatnie lata życia Owain'a są owiane tajemnicą⁴³. Adam z Usk pisał, że koniec życia spędził w ukryciu, a następnie został pochowany przez swych towarzyszy. Miejsce jego spoczynku zostało jednak odkryte przez ich wrogów, więc pochowano go ponownie, w innym miejscu, którego nie da się odnaleźć⁴⁴. Dzięki temu powstały opowieści jakoby miał on tak naprawdę spać w którejś z walijskich jaskiń i oczekiwać na odpowiedni moment by wyzwolić Walię. To pokrywa się także z poglądem, według którego Owain był Mab Darogan – dzieckiem przeznaczenia, przepowiedzianym mesjaszem, który ma przywrócić wyspę pod panowanie Brytów.

W obecnych czasach, Owain jest w Walii postacią na tyle popularną, że trudno sobie wyobrazić, by wielu uznawało go za okrutnika – choć nie można całkowicie wykluczyć, że takie opinie mogą się pojawiać. Zapisał się także w pamięci jako wzór człowieka prowadzącego walkę, poprzez podstępne strategie i układy z odpowiednimi ludźmi, nie tylko więc jako sprawiedliwy mąż ale również jako sprytny dowódca⁴⁵. Pamiętany na poziomie narodowym – głównie jako Mab Darogan, oraz lokalnym, dzięki wciąż przekazywanej tradycji ustnej. Elissa Henken pisze o tym, jak ludzie z terenów, na których żył i przebywał Owain opowiadali jej o różnych miejscach z nim związanych. W okolicy Corwen na przykład znajduje się kamień noszący odcisk kolan Glyndŵr'a, a rejonie Pumlumon podobny z odciskami kopyt jego konia⁴⁶. Mimo, że oczywiście opowieści te musiały zostać wymyślone, jasno ukazują jak bardzo Walijszczy przywiązani są do postaci Glyndŵr'a, szukając związanych z nim miejsc wokół siebie. Pamięć o nim znajdujemy także w nazwach własnych, głównie w środowisku naturalnym, jak np. Rów Glyndŵr'a (Ffos Owain Glyndŵr) i Ścieżka Glyndŵr'a (Glyndŵr's Way), oraz w nazwach m.in. pubów, restauracji, hoteli itp. Obecnie także 16 września każdego roku jest w Walii hucznie obchodzony jako dzień Owain'a Glyndŵr'a. Walijszczy organizują tego dnia parady, gromadzą się pod pomnikami bohatera, świętują w szkołach. Od lat walijscy politycy i działacze walczą o ustanowienie tego dnia świętem wolnym od pracy, zbierając podpisy pod rozmaitymi petycjami do Parlamentu⁴⁷.

Owain Glyndŵr pomimo przegranego powstania, w dłuższej perspektywie zwyciężył. Pozostał po nim obraz bohatera, choć na wyspie opinie o jego poczynaniach różniły się od siebie. W zależności od tego kto spisywał jego dzieje i jakie były osobiste poglądy oraz przynależność polityczna tych osób – Owain był w ich przekazach albo nad wyraz złym albo nad wyraz dobrym człowiekiem. Pomimo to stał się symbolem walijskiej tożsamości narodowej i jednoczy Walijszczyków po dziś dzień we wspólnym świętowaniu i być może cichej nadziei na niepodległość. Jego obraz przekazany przez poetów i kronikarzy jest w tym przypadku ważniejszy niż

⁴³ E. R. Henken, *Three...*, s. 22–31.

⁴⁴ Adam of Usk, *op. cit.*, s. 262.

⁴⁵ E. R. Henken, *National Redeemer: Owain Glyndŵr in Welsh Tradition*, Ithaca, New York, 1996, s. 89–100.

⁴⁶ *Ibidem*, s. 146–203.

⁴⁷ Zob. np. *We call for Glyndŵr Day, September 16, to be given the official status of a national holiday*, [w:] <https://petitions.senedd.wales/petitions/244944>, (dostęp: 24.05.2025).

dokonania. Nie osiągnął celu, ale próbował i to dla jego rodaków niesie znaczenie. Nie rządził państwem, ale jako ostatni Walijszyk nosił tytuł księcia tego kraju, co tak samo jak jego tajemnicze zniknięcie, pobudza wyobraźnię. Jest dla Walijszyków tym czym William Wallace dla Szkotów, a dla Polaków Kościuszko – romanizującą postacią, która do końca umiłowala ojczyznę.

Bibliografia

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

- Adam of Usk, *The Chronicle of Adam Usk 1377–1421*, ed. C. Given-Wilson, Oxford, 1997.
 Edmund Mortimer, *Defection to Owain*, ed. Rhidian Griffiths, Owain Glyndŵr. A Casebook, ed. Michael Livingston, John K. Bollard, Liverpool 2013.
 Gruffudd Llwyd, *I Owain Glyndŵr*, ed. Rhiannon Ifans, Owain Glyndŵr. A Casebook, ed. Michael Livingston, John K. Bollard, Liverpool, 2013.
 Gruffudd Llwyd, *Mael Ni Wn i Mwy*, ed. Rhiannon Ifans, Owain Glyndŵr. A Casebook, ed. Michael Livingston, John K. Bollard, Liverpool, 2013.
Historia Vitae et Regni Ricardi Secundi, ed. George B. Stow, University of Pennsylvania, 1977.
 Iolo Goch, *Iolo Goch: Poems*, ed. Dafydd Johnston, Llandysul, 1993.
Scrope-Grosvenor Trial Report, ed. Michael Livingston, Owain Glyndŵr. A Casebook, ed. Michael Livingston, John K. Bollard, Liverpool, 2013.
 Shakespeare, William, *Król Henryk IV. Część I*, ed. Leon Ulrich, Dzieła dramatyczne Williama Shakespeare (Szekspira) w dwunastu tomach., vol. I, ed. Leon Ulrich, Kraków, 1895.
 Thomas Walsingham, *St. Albans Chronicle*, ed. John Taylor, Wendy Childs, Leslie Watkiss, Owain Glyndŵr. A Casebook, ed. Michael Livingston, John K. Bollard, Liverpool, 2013.

OPRACOWANIA MONOGRAFICZNE

- Bradley, Arthur G., *Owain Glyndŵr and the Last Struggle for Welsh Independence with a Brief Sketch of Welsh History*, Heroes of the Nations, ed. Evelyn Abbot, London, 1901.
 Davies, John, *History of Wales*, London, 1993.
 Davies, Rees R., *Owain Glyn Dŵr. Prince of Wales*, Talybont, 2011.
 Davies, Rees R., *The Revolt of Owain Glyn Dŵr*, Oxford, 1997.
Dictionary of Celtic Mythology, ed. James MacKillop, Oxford University Press, 2004.
 Henken, Elissa R., *National Redeemer: Owain Glyndŵr in Welsh Tradition*, Ithaca, New York, 1996.
 Henken, Elissa R., *Three Forms of a Hero: Arthur, Owain Lawgoch, and Owain Glyndŵr*, Proceedings of the Harvard Celtic Colloquium, vol. XV, ed. Kathryn Chadbourne, Laurance J. Maney, Donna Wong, Andover, 1995.
 Jones, Thomas G., *Welsh Folklore and Folk-Custom*, London, 1930.
 Kędzierski, Jerzy Z., *Dzieje Anglii do roku 1485*, Wrocław, 1966.
Owain Glyndŵr. A Casebook, ed. Michael Livingstone, John K. Bollard, Croydon, 2013.
 Pryce, Huw, *Culture, Identity, and the Medieval Revival in Victorian Wales*, Proceedings of the Harvard Celtic Colloquium, vol. XXXI, ed. Deborah Furchtgott, Matthew Holmberg, A. Joseph McMullen, Natasha Sumner, Cambridge, Massachusetts, 2011.
 Stephenson, David, *Medieval Powys: Kingdom, Principality and Lordships, 1132–1293*, Cardiff, 2016.
 Williams, Gruffydd Aled, *The Medieval Welsh Poetry Associated with Owain Glyndŵr*, British Academy Review, vol. 17, London, 2011.

ARTYKUŁY NAUKOWE

- Marchant, Alicia, *'In Loco Amoensissimo': Fifteenth-Century St Albans and the Role of Place in Thomas Walsingham's Description of Wales*, „An Interdisciplinary E-Journal”, 2008.
 Mervinius, *Biography: Owain Glyndŵr*, „The Cambo-Briton”, London 1821, vol. 3, nr 23.
 Morgan, Prys, *The Rise of Welsh Hereditary Surnames*, „Nomina”, 1986, vol. 10.

NETOGRAFIA

Dictionary of Welsh Biography, <https://biography.wales/>

We call for Glyndŵr Day, September 16, to be given the official status of a national holiday, <https://petitions.senedd.wales/petitions/244944>